

Polyna Davydenko, Lukas Dobes

Taras Bilous: "Om vi inte stred i armén skulle det inte finnas någon vänster i Ukraina"

Ur *Links International Journal of Socialist Renewal*, 16 april 2024. Först publicerad på tjeckiska på a2larm.cz

Taras Bilous är en ukrainsk historiker och skribent som tjänstgjort i Ukrainas armé sedan den ryska aggressionen inleddes. Vid tiden för intervjun befann han sig några kilometer från frontlinjen. Bilous är en av de mest kända representanterna för vänstern i Ukraina, han är medlem av Sotsialnyj Ruch (Sociala rörelsen) och ingår i redaktionen för nättidningen Commons. Internationellt är han mest känd för artiklarna "Öppet brev från Kyiv till vänstern i Väst"¹ och "Jag är ukrainsk socialist. Därför gör jag motstånd mot den ryska invasionen."²

Följande intervju gjordes i östra Ukraina i början av februari. Den ingår som en del av en kommande bok om den antiauktoritära scenen i Ukraina.

* * *

Vi ses utanför en armébas. Är det svårt att ha politiska diskussioner med soldaterna?

Militärledningen censurerar inte soldaternas åsikter. Men av personliga erfarenheter vet jag att när meniga talar med medier, speciellt om politiska ämnen, kan lägre officerare bli nervösa. Jag fick veta att en befälhavare var orolig för att få obehag för den intervju jag gett, även om det av allt att döma inte fanns någon sådan risk.

Hur som helst försöker jag låta bli onödiga diskussioner. För att hushålla med krafterna sprider jag inte mina politiska åsikter vitt och brett eller gör någon affär av att jag är historiker. Det skulle bara resultera i att någon omedelbart skulle börja tala om *Kyiv rus* eller ta upp provokativa frågor. Om jag märker att det kan finnas möjligheter till samarbete med någon person då kan jag börja tala mer öppet med dem.

Hur besvärligt är det att ha att göra med personer med andra åsikter?

Åsikter är inget som stör mig i det här sammanhanget. Det finns alla sorter här men det är inte så vanligt att det förekommer diskussioner om mer allmänna politiska frågor, men när det rör frågor som direkt berör vår tillvaro och det rent militära, t ex om hur krigsoperationerna leds, är det ganska lätt att hitta gemensamma ståndpunkter.

Den mänskliga faktorn är ett mycket större problem i armén. En del officerare ger dumma order som kan leda till att folk blir dödade i onödan. Alla som varit i krigstjänst i minst ett halvår kan berätta sådana historier.

Vad gäller de vanliga soldaterna slöt sig alla samman direkt efter invasionen, men nu, två år senare, har tröttheten satt in. I Väst tror många att krigströttheten komma att få vår kampglöd att falna. Men bara för att vi är trötta innebär det inte att vi upphört att förstå vikten av att fortsätta att göra motstånd.

Men, som sagt, det finns alla sorters människor här. Trots officerarnas agerande inser en del att vi måste fortsätta att nöta på. Och andra ... en gång var jag tillsammans med en soldat från ett annat kompani och i fyra dagar låg vi i en skyttegrav på väg att kollapsa. Jag började reparera den och då sade soldaten, "sluta upp med det där fjantet. Låt befälhavaren själv komma och fixa skyttegraven".

¹ [Ett brev från Kiev till vänstern i väst](#)

² [Varför jag gör motstånd mot den ryska invasionen](#)

Trots att alla är överens om att vi måste fortsätta att göra motstånd mot det ryska angreppet ställer sig alla också frågan: ”Varför ska just jag offra mig?” Om befälen gjort en felkalkyl varför ska vanliga soldater behöva riskera livet för det? Och så tänker också civila där lusten för att enrollera sig håller på att minska. Till och med några av mina vänner som försökte ta värvning 2022 men inte blev kallade försöker nu att slippa undan mobiliseringen. Inte så mycket på grund av rädsla utan för en del dumheter som är utbredda inom armén och som alla känner till. Det kunde ha förändrats för länge sedan, men med några undantag i några enheter har det aldrig skett.

2022 bestämde du dig för att gå med i armén trots att du inte hade någon erfarenhet av strider sedan 2014. Ser du någon skillnad i de två perioderna av krig?

2014 var ett krig om territorium. En del ville verkligen ansluta till Ryssland, även om det bara handlade om en minoritet. Ganska många med pro-rysk hållning ville vara kvar i Ukraina, men det de ville ha var federalism. [Mer autonomi för Donetsk och Luhansk]. Givetvis kan man diskutera i det oändliga om hur stor del av befolkningen i Donbas som hade den uppfattningen och givetvis har folks sätt att tänka förändrats över tid.

Strax före den ryska invasionen 2022 visade en opinionsmätning i Donbas att välfärdsfrågor var viktigare för de flesta än vilken stat de skulle tillhöra – Ukraina eller Ryssland. Detta gäller för boende på bägge sidor av frontlinjen. Naturligtvis har åsiktsskillnaderna mellan de båda delarna av Donbas vidgats med tiden. Detta är människor som så att säga vant sig vid en dubbel identitet. Om de far till Lviv blir de kallade Moskoviter och i Moskva får de heta Chochols [ett nedsättande ryskt uttryck för ukrainare, red.]

2014 var det en ryss, Igor Girkin [även känd som Igor Ivanovitj Strelkov, red.] som startade kriget (i egenskap av militär befälhavare för Folkrepubliken Donetsk, förf. kommentar) och senare samma år invaderade ryska styrkor. Men visst var det så att många i lokalbefolkningen av olika skäl valde att ansluta sig till kampen mot Ukrainas armé.

Vid den tiden hade kriget en helt annan betydelse för mig. Det tog kål på all nationalism i mig. Men 2022 stod vi inför en direkt invasion, också av områden som Kyiv, där ingen välkomnade den ryska armén. Och i söder, i Cherson- och Zaporizjzjaregionerna, vill de flesta få komma tillbaka till Ukraina. Det är ett annat slags krig nu. Allt är mycket enklare.

Märker du av denna ”dubbla identitet” bland de andra soldaterna?

Åsikterna skiljer sig åt överallt, också här i plutonen. Till exempel verkar min nuvarande befälhavare ha stött anti-Majdan på våren 2014. Min relation med honom är ansträngd och jag utgår därför mer från hur han argumenterar i samtal med andra officerare. Enligt honom gillade inte folk i östra Ukraina Majdan och ville ha federalism, men regeringen var inte inställd på några förhandlingar. Men när Girkins grupp [separatister med stöd av ryska soldater] intog staden Slovjansk 2014 anser han att det handlade om en rysk operation. Han gillar heller inte språkaktivister som vill få oss alla att övergå till ukrainska. De flesta i min enhet kommer från områdena i öster och på dem låter det som att de inte gillar nationalisterna. En del av mina kompisar har också tjänstgjort i enheter där tidigare medlemmar av kravallpolisen *Berkut* ingått och som försvarade Janukovitjregimen under Majdan. Och de har inte ändrat uppfattning om Majdan. Ändå försvarar de Ukraina mot den ryska invasionen.

Vad sysslar du med militärt?

Under den fullskaliga invasionens två första år tjänstgjorde jag främst som signalist. I praktiken var det ett ganska blandat uppdrag – ibland bakom en dator, ibland handlade det om att dra ledningar för radio och kommunikationer. Som signalister höll vi för det mesta till i en skyttegrav flera kilometer bakom frontlinjen. Vi svarar för uppbackning av kommunika-

tionerna för killarna längst fram. Om till exempel den främsta kommunikationskanalen slås ut eller de inte kan nås av signalen är vår uppgift att stå för en backup.

Nyligen har mitt uppdrag blivit ett annat, jag ingår i en spaningsbataljon, men exakt vad det handlar om tänker jag inte avslöja.

Inom vänstern i Tjeckien finns en stark solidaritet med civila och flyktingar, däremot inte mycket till sympati för väpnat motstånd eller någon förståelse för varför ukrainarna frivilligt enrullar sig i armén. Det hörs också krav på stopp för vapenleveranser. Vad säger du om sådant?

Man förändras när man känner av invasionen direkt. Som en av våra redaktörer konstaterade är det mycket lättare att prioritera i sådana avgörande lägen. Till vardags finns mycket som är viktigt för en. Men när ens eget liv är i fara blir det huvudsaken och allt annat sekundärt. Det rensar ens sätt att tänka.

Redan från allra första början av invasionen insåg jag att framtiden för vänstern i Ukraina hängde på om vi engagerade oss aktivt i kriget eller inte. Vi kommer alla att bli bedömda utifrån hur vi betar oss i sådana kritiska lägen. Redan som det är har vi – vänstern – inte något större inflytande i detta land och hade vi inte bestämt oss för att strida skulle allt ha varit kört. Vänstern skulle ha upphört att existera över huvud taget i Ukraina. Av olika skäl var jag, och är, en av de mest kända representanterna för vänstern i armén. Därmed har jag ansvar inte bara för egen del utan för andra också. Det var också lättare för mig, jag är inte gift och har heller inga barn.

Jag har ingen lust att svara på journalisters frågor om varför jag bestämde mig för att strida. För att uttrycka det försiktigt var jag inte säker på om jag var något bra soldatämne. Och det var en orsak till att jag inte var särskilt förberedd. Jag hade alltid trott att jag skulle vara till mer nytta på andra sätt, som att skriva artiklar. Uppriktigt sagt är jag fortfarande inte mycket till soldat (skratt). Men jag håller på att lära mig och sen får vi se. Jag har fortfarande minst ett år på mig.

Sedan den fullskaliga ryska invasionen började har du skrivit två viktiga artiklar, ”Brev från Kyiv till vänstern i Väst” och ”Jag är ukrainsk socialist. Därför strider jag mot den ryska invasionen”, som blivit översatta till flera språk. Går det att fortsätta skriva mitt i brinnande krig?

Sedan invasionen har jag bara kunnat skriva mer koncentrerat de första månaderna. Jag hade mer tid då. Mitt adrenalin pumpade på okontrollerat den första tiden. Jag har aldrig någonsin haft så lätt att skriva som då. Vanligen är varje mening en plåga men då slog jag mig bara ner och artikeln var färdig på några timmar. Inte nu längre. Jag saknar energi och självförtroende. Jag är mer kritisk nu och det snurrar bara runt i huvudet.

I en intervju sade du att det inte går att säga vad som kommer att hända med befolkningen i Donetsk- och Luhanskregionerna och på Krim när de områdena väl befriats. Hur kommer relationen att se ut med den delen av samhället? Vad kommer att ske?

Det finns redan befriade områden och det innebär att vi har praktiska exempel att utgå från. Till exempel har jag en vän, journalist och tidigare vänsteraktivist, som 2014 flydde från Krim till Ukraina och som nu handlägger frågor som har att göra med kollaboration i Lyman. Folk där har ofta blivit orättvist behandlade. Det finns förstås exempel på personer som aktivt medverkat till repressionen och de måste förstås straffas. Men det finns också exempel på hur Ukraina agerar uppenbart orättvist, som i fallet med en elektriker som höll i gång vardagen för vanligt folk i Lyman under ockupationen.

Det finns en stor gråzon som inte är enkel att avgöra. Begreppet ”lag och ordning” går inte riktigt att tillämpa på Ukraina med tanke på alla problem som råder runt rättsväsendet här. Men trots allt går det inte att jämföra nivån på repressionen och respekten för mänskliga rättigheter i de ryskockuperade delarna och resten av Ukraina.

Normaluppfattningen i Ukraina om regionerna i öster och synen på lokalbefolkningen där har också något schizofrent över sig. Å ena sidan ser folk dem som ”de våra”, å andra sidan ser man allihopa som ”separatister”. Det finns ingen konsekvent syn på det som hände där 2014. Avlägsnar man sig dessutom från en viss konventionell sanning i synen på de händelserna blir man betraktad som separatist. I det avseendet är jag inte alls överens med hur de frågorna betraktas på i Ukraina.

Du har skrivit att Zelenskyjregeringen infört nyliberal politik under kriget. Samtidigt anser du att Zelenskyj var den mest mitteninriktade kandidaten, eller i varje fall den som stod längst från den radikala högern. Det skulle vara intressant att höra din syn på hur det har förändrats de två senaste åren. Vad är väljarnas uppfattning om det? Sker det några förändringar i det avseendet?

Jo, det sker förändringar. Tidigare ansåg jag att Zelenskyj i termer av nationalism var den mest moderata bland de politiker som har någon möjlighet att bli president i Ukraina. Och än så länge har det inte skett några förändringar där. Det som skett är att det mer allmänt gått i riktning mot starkare nationalism. Och även Zelenskyj har rört sig åt det hållet. Det går också att hitta politiker som är mer öppna [än Zelenskyj] mot den ryskspråkiga befolkningen, men de har ingen möjlighet att bli president. Det förefaller också som om en del inom vänstern i Väst inte förstår att en öppen hållning i språkfrågan inte är lika med någon progressiv agenda mer allmänt. Som jag ser det handlar det ofta bara om en strategi från populisternas sida för att kunna vinna över dem som tidigare röstade på pro-ryska partier.

Zelenskyj använde de första ett och ett halvt åren av sin mandatperiod till försök att uppnå fred i Donbas och det anklagas han fortfarande för av Porosjenkos gunstlingar. Under de allra första månaderna av invasionen vände sig Zelenskyj åter till en rysk publik i sina tal. Som många andra i Ukraina hoppades han att folk i Ryska federationen till sist ändå skulle slå bakut. Men till sist gav han upp och började stödja kravet att ryssar inte skulle få visum till Europa.

Hösten 2022 gav Putin order om mobilisering och då vände sig Zelenskyj åter till ryssarna på ryska. Vid den tiden hade den allmänna uppfattningen i Ukraina skiftat till att anse att det inte längre gick att tala med ryssarna på ryska. Vi har således kunnat konstatera att Zelenskyj ibland varit mer inkluderande än den rådande uppfattningen i Ukraina. Med andra ord har vi haft tur på det viset.

Men det hindrar inte att Zelenskyj varit en skitstövel i många andra frågor. Nu senast till exempel genom hans sätt att hantera Palestinafrågan. Men också hur han reagerar på kritik, hur han behandlar politiska rivaler och hur han koncentrerar makten inom medierna. Han och hans närmaste krets är showbiz-folk och de har en mycket professionellt-teknisk syn på hur man ska fånga upp stämningarna i landet. Exempelvis slog man under de första dagarna av den ryska invasionen samman alla tv-kanaler till något som liknade en enda lång tv-show. Just då var det vad som krävdes, det gick inte att täcka sådana händelser på något annat sätt. Men det borde han ha slutat med för länge sedan eftersom det inskränker yttrandefriheten. Men det har blivit kvar. De är skitstövlar och idioter. Det skulle gå att göra en lång lista över hur totalt bristfällig deras politik är.

Vad finns att säga om vänstern och Majdan? Du var inte med i vänstern då. Kan du beskriva läget på den tiden?

Mitt förhållande till den perioden är motsägelsefullt. Jag var på Majdan men jag gillar inte det patos som rådde. Jag var aktivist före Majdan. Några månader innan hade vi försökt anordna protester mot utbildningen. Vi delade ut flygblad på campus men folk var väldigt passiva. Men så fort Majdan startat blev samma folk som några månader tidigare sagt att det var meningslöst att protestera, eller något i samma cyniska stil, plötsligt oerhört engagerade och började hålla revolutionära tal som bara fick mig att stirra på dem (skratt). Då hade jag inte förstått att folk kan förändras hastigt i samband med stora resningar.

Majdan handlar om motstånd mot staten och våldsapparaten, samt om solidaritet. Men när protesterna övergick i en våldsam fas kom folk att förändras på ett sätt som jag inte var alldeles bekväm med. Jag kommer från Luhansk och från dag ett följde jag utvecklingen där. Det var en orsak till att jag upplevde Majdan annorlunda än mina studiekamrater och vänner från Kyiv. Från allra första början var jag orolig för att det hela skulle omvandlas till något riktigt otäckt i Donbas. Och dessvärre är det också vad som skedde.

Jag anslöt mig till vänstern mitt under allt detta, 2014, när vänstern i Väst inte framstod i allra bästa dager. Och faktum är att vänstern i Ukraina var på fallrepet av samma skäl som det vi nu klandrar dem i Väst för.

Vänstern i Väst sköter sig i stort bättre nu än 2014, inte minst för att det nu står klart vem angriparen är. Men även alldeles i början av invasionen kände jag att den behövde en del hjälp härifrån för att förstå vad som krävdes, och hur, om vi så snabbt som möjligt skulle få bukt med felaktiga reaktioner. På mitt överdrivna sätt trodde jag att folk i Väst skulle vakna upp. Nu förstår jag hur naiv jag var och hur mycket jag underskattat problemets omfattning. Det jag upplevt 2014 hade i och för sig försett mig med tillräckligt mycket erfarenhet för att inte bli förvånad över reaktionerna från vänstern i Väst. Men vi har också yngre personer som anslöt sig till vänstern åren strax före invasionen och för dem kom det som en chock.

I en av dina artiklar tog du upp rätten till självbestämmande och kritiserade argumenten om att invasionen av Ukraina bara är ett krig via ombud. Du har sagt att delar av den radikala vänstern intar en mer "imperialistisk" hållning i den frågan än exempelvis företrädare för USA. Hur kommer det till uttryck och var finns rötterna till detta?

Delar av vänstern i Väst har anammat fördomar om Ukraina, en okritisk syn på Ryssland, och så vidare. Vad vill anti-krigs-vänstern egentligen, förutom att stoppa vapenleveranserna? Jo, den vill att USA och Ryssland ska komma överens utan hänsyn till vad de anser som bor här. Sådana lösningar har inget med vänstervärderingar att göra. En sådan hållning har mer att göra med den sk realpolitiska synen på internationella relationer.

Det finns ingen enighet inom vänstern om hur de frågorna ska tacklas. Det enda det råder enighet om är antagligen folkens rätt till självbestämmande, men i fallet Ukraina har en del av vänstern plötsligt glömt bort det också. När läget blir kritiskt börjar annars förståndiga människor plötsligt skriva ren skit.

I just detta fall säger USA i grunden att Ukraina får bestämma när och på vilka villkor man kan tänkas upphöra med motståndet. Men i många andra väpnade konflikter runt om i världen intar USA en helt annorlunda ståndpunkt när det gäller rätten till självbestämmande. I varje fall i länder i Globala södern. Som nu när vänstern i Väst stöder Palestina och USA stöder Israel.

Vi ukrainare har också publicerat ett brev i solidaritet med palestinierna. Men vänstern i Väst har olika syn på stödet till Palestina. För mig är det chockerande när delar av samma vänster i Väst, som de senaste ett och ett halvt åren hojtat mest om yttersta högern i Ukraina, nu ger

okritiskt stöd till Hamas. Vad i helvete är detta för något? Jag kan inte längre ta några av deras uttalanden på allvar om västliga regeringars hyckleri.

Det verkar som det ligger ett visst moraliserande i den hållningen?

Ja. Trots att det de senaste decennierna förekommit en hel del feministisk kritik som med rätta tagit avstånd från att se kvinnor som emotionella och bara som objekt. I frågan om kriget projicerar man den "känslomheten" på oss ukrainare. Men det är ju inget fel i känslor. Motsatsen till känslomhet är inte rationellt agerande utan likgiltighet. Och så ställs vi inför svåra beslut och på något sätt tycks vänstern då glömma allt.

Huvudproblemet är uppenbart för mig och det handlar om sammanblandning av antiimperialism och anti-amerikanism. Alla konflikter betraktas i termer av att vara mot USA.

Något annat som fortfarande förvånar mig är sammanblandningen mellan Ryska federationen och Sovjetunionen. Vi kan diskutera Sovjetunionen och vad en korrekt bedömning av dess historia skulle gå ut på. Men Putins Ryssland har inget med Sovjetunionen att göra. I dag är det en helt igenom reaktionär stat. Det går inte att blunda för att många skribenter inom vänstern i sina artiklar och kommentarer låter smyga sig in saker som avslöjar att de fortfarande jämför Ryssland med Sovjetunionen. Och detta trots att de förnuftsmässigt medger att Putins regim är reaktionär, konservativ, nyliberal, och så vidare. Och så, Pang!, plötsligt häver de ur sig något om att USA:s stöd till Ukraina utgör något slags hämnd mot Ryssland för bolsjevikrevolutionen. Jadu, vilket skitsnack (skratt).

Vad är ditt råd till vänstern i Väst?

En betydande del av vänstern har intagit en helt igenom inkorrekt hållning. De som ägnar sig åt att argumentera till stöd för Ukraina gör ju ändå det rätta. Vänstern befinner sig i kris överallt. Men på en del ställen är den fullständigt åt skogen och på andra ställen, både här och i Väst, är den inte så tokig. Om jag skulle komma med något allmänt råd vore det att mindre bry sig om vilken abstrakt position som är korrekt och i stället fokusera mer på praktiskt agerande för att hjälpa oss att ta oss upp ur det hål vi befinner oss i.

Också i vår egen organisation [*Sotsialnyi Ruch*] hade vi fram till 2022 olika syn på kriget i Donbas. Ibland var det svårt att lappa ihop de uppfattningarna. För att inte förvärpa läget valde vi ofta självrensning. Ett av mina argument är, sluta upp med att gräla om saker vi inte kan påverka. Vänstern präglas ofta av en överlägsen inställning, ser sig ofta som de enda förnuftiga och kritiska. Men egentligen handlar det bara om lärda plattityder. Ta till exempel hur en del inom vänstern utvecklar sin ståndpunkt och strategi i olika debatter. I stället för att analysera specifika förhållanden upprepar de ofta bara exempel från en helt annorlunda kontext eller tidpunkt och som inte alls stämmer in på det aktuella läget. Vi måste ta oss bort från de mallarna. Marxismen är ingen dogm, men av någon orsak reducerar alltför många marxister den bara till en upprepning av fastställda dogmer. "Inget krig som inte är klasskrig", till exempel.

Ett talande exempel var när en delegation från tyska *Die Linke* kom hit i fjol våras. Fram till dess hade de varit helt emot vapenleveranser. När de åkte hem sade ledaren för gruppen att det de upplevt i Kyiv fått dem att tänka om. Till exempel om att ukrainarna helt klart behövde luftförsvar. Samma luftförsvar som de dittills varit emot hade nu skyddat dem i Kyiv! Drygt ett år efter invasionen hade de nu förstått hur nödvändigt det var. Det hade tagit dem lång tid att komma dithän och de har fortfarande mycket att lära sig (skratt). Men det är åtminstone en minimal början.

Är det något du skulle vilja säga till vänstern i Tjeckien, till exempel om den extrema pacifism du talade om?

Vänstern i Tjeckien har ju den historiska erfarenheten av hur Pragvåren slogs ner och då har jag svårt att förstå varför den inte är mer förstående för vårt motstånd. Kanske beror det på en överdos av västlig vänsterteori. Uppriktigt sagt såg det ut på samma vis i vårt land och i vissa avseenden gäller det än idag. Efter 1989 var vänstern i Ukraina väldigt nere och det ledde bara till att vi än mer sökte oss till västliga förebilder. *Commons* lider absolut ingen brist på översättningar. Men någonstans inser vi och känner att vi behöver ett slags avkolonisering av oss själva. Den 24 februari 2022, dagen för den ryska invasionen, blev också ett tillfälle till intellektuell frigörelse för oss. Vi måste förhålla oss mer kritiskt till vad västliga skribenter presterar. Vi har lärt mycket av dem, och det är inget vi sticker under stol med, men vår situation är något annorlunda. Vi får inte vara rädda för att betrakta det från ett lokalt perspektiv. Och där ingår också att utveckla en lokal analys av idéer som skribenter från vänstern i Väst står för.

På det lokala planet har vi också många gånger, vilket varit till skada, bara upprepat de uppfattningar vänstern i Väst står för. Två förbannelser för vänstern idag är historisk kopiering och anpassning till modeflugor. Folk läser hundraåriga författare och utropar sig sedan till marxister eller feminister utifrån den sortens klassiska texter. Men världen har förändrats åtskilligt och folk läser klassikerna för bokstavstroget, också när de inte längre har något att tillföra om det aktuella läget. Och, dessutom, vänstern kan inte riktigt låta bli att anpassa sig till moderiktiga västliga kulturkrig eller subkulturer. 2016 deltog två vänsteraktivister på en tillställning i Ukraina och bestämde sig för att ropa slagordet ”Pengar till utbildning, inte till krig!” Problemet var att de importerat detta från ett helt annat sammanhang, från Italien som deltagit i imperialistisk aggression. Vårt fall är annorlunda: först och främst är Ukraina offer för aggression av en annan stat. Kort sagt blev det katastrofalt. Konsekvenserna blev hemska för vänstern här. Det var redan svårt nog efter 2014 men denna enda handling, detta enda slagord, gjorde allt bara ännu värre. Visst, vi har gjort en massa misstag. Det stämmer också att många av oss drog fel slutsatser. Vi har fortfarande mycket att lära. Men samtidigt har våra egna bittra erfarenheter lärt oss en hel del.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips – fler texter av Bilous

[Ett brev från Kiev till vänstern i väst](#) (februari 2022)

[”Vänstern i väst måste tänka om”](#) Noter om kriget från Kiev (13 mars 2022)

[Självbestämmande och kriget i Ukraina](#) (4 maj 2022)

[Kriget i Ukraina, internationell säkerhet och vänstern](#) (24 maj 2022)

[Varför jag gör motstånd mot den ryska invasionen.](#) (augusti 2022)

[Hur en politik med inflytelsesfärer stärker reaktionen](#) (augusti 2022)

[Överdriv inte den ryska propagandans inflytande \(intervju\)](#) (augusti 2022)

[Yttersta högern i Ukraina \(intervju\)](#) (februari 2023)

[FN måste ta sitt ansvar för att undvika en nukleär katastrof i Ukraina](#) (juli 2023)